

Prikkebeen

De Zeeuwse

nr 2/2015 vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland

Colofon

De Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland is een zelfstandige natuurvereniging die zich inzet voor behoud en herstel van de vlinder- en libellenfauna in Zeeland. Dit gebeurt door onderzoek, voorlichting en educatie. De Zeeuwse Prikkebeen is het verenigingsblad dat 3 keer per jaar verschijnt.

Website: <http://www.vlinlibzeeland.nl>

Bestuur:

Voorzitter:

Peter Geene, 0118-584467 of 06-22871666
famgeene@zeelandnet.nl

Secretaris: Alco Warners

Nieuweweg 10, 4561 BM Hulst 0114-320251-
06-361416 58, alco.warners@zeelandnet.nl

Penningmeester:

Angelique Belfroid, a.belfroid@zeelandnet.nl

Leden :

Ralf Joosse, 06-51535257, zeelandica@gmail.com
Hans Eckhardt, 0118-636222, jekch@zeelandnet.nl

Ledenadministratie

Angelique Belfroid, a.belfroid@zeelandnet.nl

Contributie: leden minimaal €10,00

donateurs minimaal €12,50

Rabobank rekening NL93 RABO 0180 5399 22
t.n.v. Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland
Serooskerke(W).

Redactie:

Henny Waanders, jhwaanders@zeelandnet.nl
Jan Goedbloed, uulenhof@zeelandnet.nl

Kopij inleveren: 15 februari / 15 juli / 15 november bij
Henny Waanders

Digitaal platform

Er is een digitaal platform over vlinders en libellen in
Zeeland: VLZEE@yahoo.com.

Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden bij Floor
Arts arts@zeelandnet.nl.

ISSN: 2210-2256

Foto voorpagina: Bandheidelibel Henny Waanders

Foto achterpagina: Bruin blauwtje Henny Waanders

Inhoud

- 2 Van de voorzitter
- 3 Verslag Argustelweekend
- 5 Zwervende pantserjuffers in de Braakman
- 8 Bandheidelibellen in Zeeland
- 9 Heivlinders bij Westkapelle
- 12 Groenrijk vlinderplantenweek
- 13 Oostelijke vos in Zeeland
- 15 Prachtpurperuiltje: een bijzondere vangst
- 16 Activiteitenprogramma

Van de voorzitter

Peter Geene

Sinds de laatste ALV in maart ben ik opnieuw als voorzitter gekozen van onze onvolprezen Werkgroep en zo zat ik op 6 mei alweer bij de eerstvolgende bestuursvergadering. Daar was ook al aanwezig onze nieuwe secretaris, toen nog in spe, Alco Warners, die inmiddels in deze Algemene LedenVergadering is benoemd. Dat betekent dus weer versterking voor ons bestuur en dat komt hopelijk de levendigheid van de Werkgroep ten goede.

Een eerste voorbeeld daarvan was de ingelaste excursie op 11 mei naar de Sint Pietersberg bij Maastricht, weer eens wat verder van huis. We zagen er leuke vlinders als de Gele luzernevlinder, vele Boswitjes, het Bruine dikkopje natuurlijk en de Bruine daguil, en tot onze verrassing vloog op de eerste kalkgraslandweide een volwassen Plasrombout! Later bij de plas van de Encigroeve vlogen er nog een aantal juvenielen. Ze zijn hier redelijk algemeen, maar voor ons onverwacht.

Enkele weken later, op 5 juni, was ik mee met een vlinderexcursie naar de Viroinval op de grens van België en Frankrijk en was daar getuige van diverse Blauwe vuurvlinders en een Ringoogparelmoervlinder bij een vochtig moeras langs een kleine beek. Wat een prachtexemplaren! Later op de kalkgraslandhellingen vlogen tussen de vele Bergnachtorchissen, Mannetjes-, Muggen- en Vliegenorchissen en de daar bekende Bijenorchis ook Dwergblauwtjes! Voor een eenvoudig libellenman een overweldigende ervaring en bijna een overdosis aan vlinders...

Gelukkig doen we in eigen omgeving ook het nodige. Ik heb nu bijvoorbeeld Hans Eckhardt ineens leren kennen als een ijverig mens, die adequaat reageert op post, zoals die over de compensatie voor de Heivlinder bij het Sophiastrandje of het maai-beheer wegbermen, de prijsuitreiking aan Chiel Jacobusse, over ons logo en de aanpassing op briefpapier en website (voorstellen van Henny Waanders) en dergelijke meer. Daarnaast doen we het communicatief ook aardig met de oproepen voor 'Op de bres voor de Zeeuwse 6': ik deed zowaar mee met het Argustelweekend op 22-24 mei, al had ik me opgegeven voor een ander gedeelte dan de kust van Noord-Beveland. Ook zijn we actief betrokken bij de nieuwe vlindermonitoringroute in Klein Valkenisse. Ook hier heeft Hans zijn steen bijgedragen en nu loopt daar iemand van de KNNV te tellen. Tegelijk zijn we natuurlijk betrokken bij de IDYLLE van de Vlinderstichting, het vlinderbelevingspad bij de Zwaakse Weel. Hier hebben we inmiddels op 20 mei onze excursie gehad met dank aan coördinator Andre Hannewijk. Al met al weer een goede periode zo in het voorjaar.

Maar goed, met al die vlinders zou je bijna vergeten dat we ook doen aan libellen (ja heus!). Bij kasteel Westhove, Oostkapelle, zijn weer opnieuw enkele Vroege glazenmakers *Aeshna isosceles* gezien, wat betekent dat hier nu een heuse populatie is geves-

tigd. Ook vroeg was dit voorjaar de groenglanzende Smaragdlibell in de Manteling met name. Daar vlogen tientallen exemplaren, zowel langs de kanalen als bij de plasjes in het bos (Goudvissenkom o.a.). Bij Clinge werd opnieuw weer een aantal Plasrombouten gezien en op meerdere plekken in Zeeuws-Vlaanderen de Gaffelwaterjuffer, die zich de laatste jaren flink uitbreidde. Daarnaast ook een aantal Zuidelijke glazenmakers en Zuidelijke heidelibellen in de Braakman. Over de Zwervende Pantserjuffer leest u verderop in dit nummer nog meer wetenswaardigs. Tot zover de wat zeldzamere vliegers in onze streek. Nog even terug naar de vlinders en dan de nachtvlinders speciaal: u hoorde het vast al ergens, maar

Zeeland heeft opnieuw een primeur op dit nachtelijk gebied! Piet Jopse vond in zijn val een nieuwe soort nl. het PRACHTPURPERULTJE. Samen met Henk Wageenaar doet Piet al een jaar of 8 mee aan het vallenonderzoek en nu met dit grote succes. Zelfs de boer op wiens land ze staan is nu trots ! Hij vroeg zich al af wat al dat gedoe nu precies voor nut had..., welnu, dat is dan nu duidelijk.

Kortom, als je alles zo op een rijtje ziet, zitten we niet stil als Werkgroep. Dat mag ik als nieuwe voorzitter toch hier wel even constateren! We gaan zo door en U hoort nog van ons.

Verslag Argustelweekend

Angelique Belfroid

Het Pinsterweekend was een kadootje wat betreft het weer, althans de zondag en maandag. Verschillende mensen zijn er weer op uitgetrokken om op zoek te gaan naar Argusvlinders, en natuurlijk naar al het andere mooie dat op dit moment rondvliegt. Met zo'n 15 waarnemers hebben we in totaal **minimaal 121 Argusvlinders** gezien. Hieronder een korte rondgang over de verschillende delen van Zeeland:

Noord-Beveland

Peter Geene ging zaterdag al op pad, en vond langs de noordkant van Noord-Beveland 4 Argussen tussen de Oosterscheldekering en de Inlaag Keihoopte.

De dag erop heeft Peter nog een stukje doorgelopen tot het einde van de Vlietepolder en de parkeerplaats daar en vond nog eens 4 Argussen. Angelique Belfroid vond in hetzelfde gebied 3 Argussen, terwijl Cornellie Jol aan het einde van de dag middag hier ook 1 Argus vond en de volgende dag 3. Dat zet de teller voor de Vlietepolder en de aangrenzende parkeerplaats op maximaal 4. Een stuk verderop, langs de 's-Gravenhoekinlaag, bij het trappetje naar het kleinste vogelkijkscherm van Nederland, vond Angelique nog een

Argusvlinder man

Foto: Henny Waanders

Argusvlinder, die waarschijnlijk de dag erop ook gezien werd door Cornellie.

Op maandag telde Peter bij de Oesterput van Noord-Beveland 8 Argussen en aan het einde van Wanteskuup nog eens 7. Bij de haven van Colijnsplaat zaten nog 2 Argussen en aan de oostkant van Colijnsplaat zag Peter de laatste Argus van Noord-Beveland. In totaal betekent dat langs de noordkant van Noord-Beveland vanaf de Jacobahaven bij de aanzet van de Oosterscheldekering tot aan de oostkant van Colijnsplaat Argusvlinders aanwezig zijn. Het totaal aantal getelde Argusvlinders is 36 en als alle mogelijke dubbeltellingen worden verwijderd komt het aantal nog steeds op **26 Argusvlinders**. Dit zijn er flink wat meer dan de 3 van 2014.

Tholen

Angelique bezocht 4 locaties waar in het verleden Argusvlinders gezien waren: het Stinkgat en de aangrenzende zeedijk, de Derde dijk en de Kettingdijk. Op de eerste 3 plaatsen stond het Fluitekruid hoog en ontbrak elke andere potentiële nectarbron. Bij de Kettingdijk was alles net gemaaid. Ondanks de goede weersomstandigheden ontbrak de Argusvlinder op al deze locaties. Sander Elzerman daarentegen zag bij de brug over het Schelde-Rijnkanaal **1 Argusvlinder**.

Leefgebied Argusvlinders, onderaan de kanaaldijk langs Yerseke moer Foto: Henny Waanders

Zuid-Beveland

Rondom het kanaal door Zuid-Beveland zijn verschillende tellers actief geweest. En allemaal met fantastisch succes, waarmee dit wederom het bolwerk van de Argusvlinder voor Zeeland blijkt te zijn.

Henny Waanders heeft een stuk van het noordelijk deel van het kanaal ter hoogte van de Yerseke Moer geteld (oostzijde, 2 km van de in totaal 5 km) en kwam op 27 Argussen. Jethro Waanders zag een dag later hier 7 Argussen. Verder zuidelijk aan de oostkant van het kanaal telde Piet Jopse ter hoogte van de sluisen 5 Argussen. Meer oostelijk bij de voormalige veerhaven van Kruiningen telde hij wel 14 Argusvlinders en nog oostelijker bij Den Inkel zag hij de laatste Argusvlinder. Nog oostelijker nabij Yerseke langs de zeedijk zag Adrie van Heerden nog 2 Argussen. Dat brengt het totaal aantal getelde Argusvlinders aan de oostzijde van het kanaal op 56 en, als alle mogelijke dubbeltellingen worden verwijderd, op **49 Argusvlinders**.

Aan de westelijke zijde van het kanaal zijn vooral Argussen gezien ten zuiden van de brug in de omgeving van Hansweert. Bij het oude sluisencomplex van Hansweert telden Angelique en Mineke de Feiter samen nog eens **40 Argusvlinders**.

Samen is dit redelijk vergelijkbaar met de 80 vlinders in 2014 die op Zuid-Beveland gezien werden.

André Hannewijk zag helaas geen Argusvlinders bij Fort Ellewoutsdijk en ook aan de zeedijk tussen Katendijke en Wemeldinge werden geen Argusvlinders gezien (waarneming Henny Waanders).

Argusvlinder

Foto: Peter Geene

Habitat Argusvlinders bij Hansweert

Foto: Angelique Belfroid

Zeeuws-Vlaanderen

Ook in Zeeuws-Vlaanderen is geteld. In Oost-Zeeuws-Vlaanderen telde Joop de Bakker 24 km-hokken rond Lamswaarde en Graauw en vond 1 Argusvlinder bij Emmadorp. Eddy Taelman telde 21 km-hokken rond Hulst maar mocht helaas geen Argusvlinder zien. Irene Fortuin zag nog 1 Argus bij Ossenissee, terwijl Huub Bun 1 Argusvlinder langs de zeedijk tussen Walsoorden en Paal zag. Alex Wieland tenslotte vond 2 Argussen in de Hertogin Hedwigepolder in het uiterste oostelijke puntje van de zeedijk. Dat maakt het totaal voor Oost-Zeeuws-Vlaanderen **5 Argusvlinders**. In West-Zeeuws-Vlaanderen is geteld door Anna Almekinders en Hans van Kuijk. De speurtocht in zeker 7 kansrijke km-hokken liet echter de teller helaas op 0 staan.

Walcheren

Jan van Belzen tenslotte onderzocht de omgeving van Nieuw en St Joosland en industrieterrein Arnestein, maar vond helaas geen Argusvlinders.

Wanneer u deze Prikkebeen ontvangt is het waarschijnlijk al september. En dan vliegt de Argusvlinder nog steeds! Alle waarnemingen zijn belangrijk. Blijf daarom aub uw waarnemingen doorgeven aan waarneming.nl of Telmee.

De Zwervende pantserjuffer in de Braakman Noord

Peter Geene

Op 10 en 11 juli j.l. was ik op een 2-daagse naar dit natuurontwikkelingsproject rondom de Braakmankreek en DOW. Jaren geleden reed ik er wel eens langs, op weg naar de schorren van Biervliet, en ik zag de nieuw gegraven plassen vooral als kansen voor vogels, maar het lokte niet erg om het gebied nader te verkennen vanwege de drukke recreatie en het zicht op de industrie zo heel dichtbij. Nu echter, juli 2015, werd ik opmerkzaam gemaakt op flinke aantallen van de Zwervende pantserjuffer *Lestes barbarus* door Marian Kiefer en Maarten Hotting (via Waarneming.nl natuurlijk).

De soort zelf had ik al wel op foto, maar nog niet het gedrag van de paring en de eiafzet. Heel veel is er ook nog niet bekend over de precieze manier van eiafzetting en ik had daarom geen idee vooraf waar ik op moest letten in het veld. En dat is op zich al een spannende onderneming. Deze zwervende soort is bij ons in Zeeland steeds invasief, met hier en daar enkele jaren van stabiliteit en voortplanting (Libellen in Zeeland, reeks Fauna Zeelandica, 2006). Voor het eerst zag ik ooit deze soort in Fort den Haak (1969, Inventarisatierapport CJN) en we waren jubelend enthousiast over de 6-7 waargenomen exemplaren. Nu, anno 2015, heb ik in 2 dagen tijd, met zeker 300 extra plaatse, weer een heleboel bijgeleerd over deze soort en ik wil u daar graag deelgenoot van maken.

Het gebied

Het gaat hier om het noordelijke gedeelte van de Braakman (boven de N61) dat destijds door de Provincie is aangewezen als EHS-gebied. Het is 90 ha nieuwe natuurontwikkeling en 175 ha nieuw bos, niets dus. Ik vond in een rapport uit 2002 van de Dienst Landelijk Gebied het volgende over het doel van deze nieuwe natuur. Er worden wel soortenlijsten van planten en vogels genoemd (Broedvogels van Zeeland, 1986), maar niets over overige soorten.

Over het doel: *"Het gebied ontwikkelt zich, in vergelijking met de omliggende, agrarisch ingerichte polders, tot een natuurlandschap dat een totaal nieuw aanzien krijgt. De Braakmanpolder-noord vormt een grootschalige eenheid van dichte boskernen met een brede zoombegroeiing, overgaand naar droge en vochtige graslanden, rietmoerassen en open water. Gradiënten in hoogteligging, bodemsoort en vochttoestand resulteren in een groot aantal biotopen en overgangen, waardoor veel variatie aanwezig is.*

Door de omvang van het gebied en de grote verscheidenheid aan biotopen zal de soortenrijkdom hoog zijn. De Westgeul bestaat uit ondiep, brak, open water van goede kwaliteit met een natuurlijk peilbeheer. Het open water wordt geflankeerd door een aanzienlijk oppervlak soortenrijk grasland en moeras. De gronden rond de Westgeul zijn rijk aan microgradiënten,

Zwervende pantserjuffers eierprikkend

Foto: Peter Geene

waardoor de soortenrijkdom bijzonder groot is. Door wisselende invloeden van zoet en brak water komen zout-tolerante en zoet-vochtige vegetaties naast elkaar voor." BRON: Provincie Zeeland & Dienst Landelijk Gebied ; oktober 2002 ; rapportnr. wno. 01\33.

*"...Van de Braakmanpolder-noord en directe omgeving is nagegaan welke soorten zoogdieren, amfibieën, vlinders en libellen voorkomen. Er zijn **geen waarnemingen bekend** van zeldzame of kenmerkende soorten."*

Hoog tijd dus om daar wat verandering in aan te brengen! Een samenwerking van onze Zeeuwse Werkgroep met de Insectenwerkgroep in Zeeuws Vlaanderen wellicht!

Vrijdag 10 juli, 12:00 - 17:15 uur

Verrassend is de Kleine zilverreigerkolonie hoog in de smalle rij naaldbomen, meteen langs het eerste zandpad rechtsaf aan de Braakmanweg (na de camping). Langs en op het pad vliegen reeds enkele Bloedrode heidelibellen, uitgekleurd en juveniel, plus veel Kleine koolwitjes, 1 Luzernevlinder, 2 Kleine vuurvlinders, wat Zwartsprietdikkopjes en een Icarus-man. Dan loop je langs een groot open veld met Zeeuws-Belgische paarden, waarna je langs de kreek komt

Zwervende pantserjuffers in copula

Foto: Peter Geene

met een gluurmuur. Vlak voor een dam in de smalle kreek is links van het pad een (nu) uitgedroogde plas van ongeveer 50 bij 15 meter, waarin overwegend Zegge spec, Munt, Lisdodde en een weinig Riet groeit, omzoomd door hogere bomen. Zo te zien dus ideaal voor mijn gezochte soort, de uitgesproken Zwerver der Pantserjuffers. De beide hierboven genoemde Zeeuws-Vlamingen zagen deze soort op meerdere plekken in het hele gebied, in totaal zo'n 85 ex. tegenover slechts 4 ex in de Wilde Landen (Marian Kieffer). Deze plek echter werd niet gemarkeerd als 'onderzocht'. Wel waren vlakbij aan het water zo'n 30 ex. gezien (Maarten Hotting). Het zou dus moeten kunnen lukken vandaag.

De runderen waren me al voor geweest in de drassiger periode van juni, en kriskras zijn nu hun sporen getrok-

ken door de vegetatie met achterlating van nog steeds drassige vlaaien, waarin ik natuurlijk meteen met de punt van m'n sandalen terechtkom als ik neerkniel bij mijn eerste copula. Meteen al na 10 m te hebben gelopen zag ik de eerste losse exemplaren en nu dan m'n gewenste paring! Het levert een juweel van een foto op, dus het offeren van 1 sandaal en vieze tenen valt in het niet. Al enige jaren loop ik tevergeefs hiernaar te zoeken (inventarisatie Heggengebied Nisse, 1997; Kievittepolder en Heikant 2010 etc) maar nu is het dan eindelijk raak: het is gelukt! Er vliegen hier uiteindelijk wel 40 copula's en tandems rond van de ongeveer 300 ex! Een hoog aantal. Tevens is opvallend het hoge aantal Bloedrode heide-libellen, naar schatting zo'n 150-200 ex, die blijkbaar ook flink uitzwerven over het hele gebied.

Het proces van paring en eiafzet

Als ik een poosje de copula's volg, zie ik dat ze meestal kort ($\frac{1}{2}$ – 1 minuut) bezig zijn en dan dieper de vegetatie in duiken voor de eiafzet. Hetzelfde paartje vliegt dan weer omhoog om opnieuw kort te paren en de eiafzet te herhalen. Solitaire mannetjes in de buurt duiken er agressief op af, meestal met het resultaat dat het tandem wordt weggejaagd uit een bestaand territorium, soms ook (maar minder) om het tandem uiteen te drijven en de paring over te nemen. De kunst van deze observatie blijkt om rustig een tandem te blijven volgen (voor zover ze niet erg snel erg ver weg schieten). Want, waar of waarin vindt nu die eiafzet plaats? De Nederlandse Atlas der libellen vermeldt slechts kort dat "allerlei lage tot middelhoge smalbladige oevervegetatie wordt gebruikt zoals Zegge, Rus en Bies". Vooralsnog zag ik op deze eerste dag alleen eiafzet in lage Muntstengels. Niet echt een smalbladige soort en die heeft een sterk behaarde stengel, wat wellicht lastig is bij het prikken van een gaatje met de legboor, maar blijkbaar lukt het.

Op de tweede dag zag ik ook eiafzet in Zegge, hoger op in de vegetatie, maar dan vooral pas nadat ze door mijn nadering weggejaagd waren uit de ondergroei; de impuls tot eiafzetting zat dus nog in 'haar systeem'. Ik heb geen solitaire vrouwtjes gezien met eiafzet, alleen tandems.

Leuk was om te zien dat er mijn inziens sprake was van 'communicatie' tussen de man en de vrouw tijdens de eiafzet. Dat ging als volgt en ik interpreteer dit (als discussie) als volgt:

De man 'schokt' enige tijd met alleen de achtervleugels zodra hij landt op een willekeurige stengel; het vrouwtje voelt dit 'signaal' ongetwijfeld goed; het vrouwtje voelt met haar 'ovipositor' of de stengel acceptabel (niet te hard, te droog) is en bepaalt dus de af- of goedkeuring;

het vrouwtje reageert met het wapperen van alle 4 de vleugels als ze de stengel afkeurt (bij Zegge en Riet); goedkeuring geschiedt door 'stille' vleugels (bij alleen Munt op 10 juli) en later dan ook bij Zegge (op 11 juli), maar dan zit de door mijn nadering onderbroken impuls tot eiafzet 'er nog in'; het vrouwtje begint na de goedkeuring met eiafzet.

Zodoende kon ik goed waarnemen (voor het eerst) hoe de tandems en copula's zich gedragen voor, tijdens en na het hele proces. Het hele proces duurde gemiddeld een half uur, met steeds tussendoor een nieuwe paring. Het vrouwtje geeft dan aan dat het welletjes is geweest door met vleugels en kop te schudden totdat hij loslaat met zijn achterlijfsaanshangselen. Dat is een gebruikelijk communicatiesignaal, ook bij andere soorten.

Zaterdag 11 juli, 11:30 – 15:00 uur

Als begeleidende soorten bleken hier ook aanwezig de Zuidelijke glazenmaker *Aeshna affinis* en de Bloedrode heidelibel *Sympetrum sanguineum*. Van de eerste waren er in deze droge plas 2 mannetjes,

elk op een helft; eenmaal was er een korte interactie met een andere *Aeshna*, dat zou een vrouwtje geweest kunnen zijn. (Nergens is een Paardenbijter gesignaleerd deze dagen, die lijkt erg op de Zuidelijke glazenmaker, maar heeft een gele driehoek (spijker) op het achterlijf tussen de achtervleugels en een donkerder borststuk). De beide mannen Zuidelijke glazenmaker zijn erg nieuwsgierig en komen tot op minder dan een meter voor mijn neus vliegen. Iets verderop noordelijk in het gebied vloog nog een derde mannetje.

Uitdroging en overleving

Het biotoop voor deze soort bestaat doorgaans uit al dan niet tijdelijk droogvallende wateren. De larven kunnen goed overleven bij tijdelijke uitdroging. Ook nadat de laatste modderplekken zijn opgedroogd zijn nog uitsluitende exemplaren gezien, wat ik nu ook zag bij de Bloedrode heidelibellen; op beide dagen waren er nog juvenielen met hun eerste 'maidenflight'. De Zwervende pantserjuffer legt haar eieren dus in plantenweefsel, waar ze 1 winter in overwinteren en zich ontwikkelen. Dat betekent in het voorjaar dat de larve nog haar hele ontwikkelingsfase in een paar weken af moet leggen: ongeveer vanaf april t/m begin juni. Er kan onderscheid worden gemaakt in soorten die al meteen na de eiafzet uitkomen en overwinteren in het laatste larvestadium en soorten die als ei, danwel de eerste fase van de larve, de winter doorkomen. Exemplaren van de eerste groep kunnen daarom al vroeg in het voorjaar uitsluipen en soms met velen gelijktijdig het water verlaten (zoals de Vuurjuffer, de Smaragdlibel, de Glassnijder).

Daarnaast zijn er de soorten van groep 2 die nog de hele ontwikkeling van de larvestadia, of een deel ervan, moeten doorlopen in het voorjaar; deze exemplaren sluipen dus later uit en meestal over een iets uitgebreidere periode (de pantserjuffers, de glazenmakers en heidelibellen). De hier genoemde drie soorten van het uitdrogende milieu hebben gemeen dat zij overwinteren als ei en dus later verschijnen als imago. Het voordeel van het bezetten van een dergelijk milieu is dat er weinig tot geen concurrentie is. In de loop van de tijd is deze 'niche in de markt' door middel van overlevingskunst en aanpassing door hen ingenomen, heel handig. Toen ik begon met libellengedrag te bestuderen liep ik juist deze droge plasjes voorbij met het idee dat het gebrek aan water geen overlevingskansen bood! Lange tijd heb ik gepuzzeld hoe het kan dat larven door die uitdroging *niet* doodgaan. Maar als ik ging graven in de laatst uitgedroogde plekken met nog dunne korst, dan kwamen er vele larven tevoorschijn! Nog onduidelijk blijft hoe de larven ergens een uitgang vinden onder de modderkorst vandaan... nadere (literatuur-) studie blijft dus gewenst.

Bandheidelibellen in Zeeland

Peter Meininger (mein@zeelandnet.nl)

Vooraf

Opgewonden maakten Richard Witte en Pim Wolf zich op voor een snel vertrek naar Zeeuws-Vlaanderen. Of ik mee ging? Ik veronderstelde de aanwezigheid van een gevederde megadwaalgast en begon vast te rennen om mijn kijker te halen. Waar ging het eigenlijk om? Een heidebrandlibel of zoiets... Teleurstelling en onbegrip! Als kind had ik wel eens vlinders opgepikt en rond mijn 13e een herbarium aangelegd, maar daarna was ik een volstrekt monomane vogelaar geworden. Vleermuizen, vlinders, libellen en nog kleiner spul: het kon me gestolen worden! Grote libellen vond ik eigenlijk vervelend omdat je een fractie van een seconde aan een vogel kon denken.

Dit tafereel speelde zich af op 15 augustus 1997 in de legendarische (en thans historische) kantoortuin van het inmiddels opgedoekte RIKZ te Middelburg. In de kreek Zwartenhoek waren drie Bandheidelibellen *Sympetrum pedemontanum* waargenomen: de eerste waarneming voor Zeeland! Zowel Richard als Pim hadden door hun jeugdbondsachtergrond een bredere kennis en belangstelling dan alleen vogels en raakten oprecht enthousiast over de gemelde libellen. Teleurgesteld zette ik me weer achter de PC.

Bandheidelibel (vr)

Foto: Peter Meininger

Komt wijsheid met de jaren? Een toevallige ontmoeting met Vincent de Boer en zijn vader op 6 juni 2006 betekende mijn eerste serieuze kennismaking met libellen en een heuse bekering tot het libellendom: er ging een wereld voor me open, mede gestimuleerd door www.waarneming.nl. Ik werd lid van de landelijke Libellenvereniging en de Zeeuwse Vlinder- en Libellenwerkgroep en reisde heel Nederland af. Alleen de

Bandheidelibel (m)

Foto: Peter Meininger

Zadellibel ontbreekt nog op mijn lijstje. Na de libellen volgden dagvlinders, nachtvlinders, zweefvliegen, kevers en planten...

De ontdekking

Op 24 juli 2014 zie ik op www.waarneming.nl toevallig de naam van Michel Braad, tot voor kort een collega-ecoloog bij projectbureau Zeeweringen. Wat deed hij in Zeeland en wat had hij gezien? Naast enkele waarnemingen van vogels, vlinders en planten verschijnt in het lijstje "in rood": Bandheidelibel! Twee mannetjes nabij Rilland. Ik moet toch in die buurt zijn en op 25 juli ga ik kijken. Aanvankelijk zoek ik zonder succes in de plasjes langs de Oude Rijksweg (N289), later in het "natuurontwikkelingsgebied" dat is aangelegd ter compensatie van de enorme oppervlakte glastuinbouw in de Eerste Bathpolder. Dit is een gebied van een kleine 10 ha met aangeplant struweel, poelen en natte gedeeltes, voorzien van een uitgemeaid pad. Na nog geen 100 meter lopen zie ik een fraai mannetje Bandheidelibel zitten: uiteraard vliegt deze hoog en ver weg. Hierna zie ik er nog een stuk of zes en kan aardige foto's maken. De volgende weken wordt dit gebied regelmatig bezocht door libellenliefhebbers. Het maximum aantal getelde Bandheidelibellen bedraagt ca. 15 exemplaren op 1 augustus (Rienk Geene). Op 27 juli zag Peter Geene alleen al elf exemplaren langs de weg (Middenhof). Vermoedelijk ging het in totaal om enkele tientallen exemplaren. De laatste waarneming dateert van 12 augustus.

Voorkomen in Zeeland

Calle (2007) noemt als enige Zeeuwse gevallen van deze soort kleine "invasies": van 11 augustus tot en met 13 september 1997 drie territoriale mannetjes in een sloot bij Zwartenhoek, op 15 augustus 2004 een mannetje aan de Fortdijk bij Koewacht en op 24 augustus 2004 zelfs tien bij Fort St. Jacob te Axel. Tussen 2004 en 2014 ontbreken waarnemingen van deze soort in Zeeland (o.a. Goedbloed & Geene 2014, www.waarneming.nl). Na tien jaar afwezigheid betreffen de waarnemingen bij Rilland tussen 24 juli en 12 augustus 2014 dus het "derde geval" voor Zeeland.

Zwerwers of populatie?

De dichtst bij Zeeland voorkomende vaste populaties van Bandheidelibellen zijn gelegen in oostelijk Noord-Brabant (Bouwman *et al.* 2008) en in de Belgische Kempen (De Knijf *et al.* 2006), ongeveer 60 km ten oosten van Rilland. In Nederland heeft de Bandheidelibel sinds 2000 een flinke uitbreiding laten zien, waarbij grote delen van Oost-Nederland werden gekoloniseerd, met name Overijssel en Drenthe. De westelijke helft van Nederland lijkt het vooralsnog te moeten doen met zwerwers (Bouwman *et al.* 2008). Soms zijn er – vaak tijdelijk – kleine vestigingen in Midden-België (De Knijf *et al.* 2006).

Volgens De Knijf *et al.* (2006) bezit de soort goede kolonisatiecapaciteiten. Foto's van de Rillandse Bandheidelibellen tonen uitgekleurde dieren, geen enkele recent uitgeslopen. Copula's of eileg werden voor zover bekend niet waargenomen. Het forse aantal zou kunnen duiden op een al wat langer aanwezige populatie. Het zou wel erg toevallig zijn als tientallen zwerwers opduiken op slechts één plaats in Zeeland. Aanbevolen wordt dit gebiedje in het seizoen van 2015 goed in de gaten te houden.

Heivlinders bij Westkapelle

Populatie Heivlinders bij Westkapelle
Floor Arts

Inleiding

De Heivlinder is op Walcheren een schaarse soort die voorkomt in de duinen. De soort vliegt in juli en augustus in 1 generatie. In Westkapelle komt een vrij geïsoleerde populatie Heivlinders voor in het primaire duin bij het badstrand. Het duin waar de vlinders vliegen is 400 meter lang en 10 tot 50 meter breed. Het ligt ingeklemd tussen het strand aan de westkant, het dorp aan de noordkant, een opslagterrein van het waterschap en de kreek aan de oostkant en het Zuijderhoofd aan de zuidrand (zie luchtfoto). Het terrein is ook wel bekend onder de naam Erika, genaamd naar de Duitse radar die daar stond in de Tweede Wereldoorlog. Het duin ligt op de plek waar in 1944 de dijk werd gebombardeerd en waar bijna een jaar lang het water in en uit stroomde. Na het sluiten van het dijkgat ontstond het gebied in de huidige vorm.

Het duin is begroeid met Helm. Aan de zeezijde waar veel overstuiving plaatsvindt groeien onder andere Zeeraket en Blauwe zeedistel. Deze planten zijn een belangrijke nectarbron voor de vele soorten insecten die daar voorkomen. In het primaire duin is een grote groeiplaats van Blauwe zeedistel, jaarlijks komen er meer dan 100 planten tot bloei.

Jaarlijks voorkomen

Toen ik in 2006 in Westkapelle ging wonen zag ik bij strandbezoeken Heivlinders vliegen als ik het duin bij Erika overstak. Benieuwd naar de aantallen in het duin bij Erika besloot ik jaarlijks minstens éénmaal het duin

Literatuur

Bouwman J.H., Kalkman V.J., Abbingh G., de Boer E. P., Geraerds R.P.G., Groenendijk D., Ketelaar R., Manger R. & Termaat T. 2008. Een actualisatie van de verspreiding van de Nederlandse libellen. *Brachytron* 11: 103-198.

Calle L. 2007. Bandheidelibel *Sympetrum pedemontanum*. In: Geene P.A., Goedbloed J.A. & Jacobusse C. (redactie). *Libellen in Zeeland*. Pp. 108-109. Fauna Zeelandica. Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland / Stichting Het Zeeuwse Landschap.

De Knijf G., Anselin A., Goffart P. & Tailly M. (red.). 2006. *De Libellen (Odonata) van België: verspreiding - evolutie - habitats*. Libellenwerkgroep Gomphus i.s.m. Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Brussel.

Goedbloed J. & Geene P. 2014. *Libellen in Zeeland. Periode 2006-2013*. Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland

Heivlinder op Blauwe zeedistel. Westkapelle.
Foto: Floor Arts

te doorkruisen en het totaal aantal Heivlinders te tellen. De telling vond plaats ergens in juli of augustus, afhankelijk van het weer en mijn vakantie (tabel 1).

Jaarlijks werd de soort aangetroffen. In 2011 werd geen telling uitgevoerd. Het maximum aantal is 24 exemplaren. Dat was in 2009.

Seizoenspatroon

Om uit te vinden of het nog uitmaakt wanneer je telt gedurende het seizoen heb ik één seizoen lang wekelijks een telling uitgevoerd. In 2013 was ik maar kort op vakantie, van 22 juli t/m 3 augustus. In dat jaar heb ik Erika vrijwel wekelijks bezocht van begin juli tot

Primaire duin met bloeiende Zeeraket. Westkapelle, Erika

Foto: Floor Arts

begin september (tabel 2).

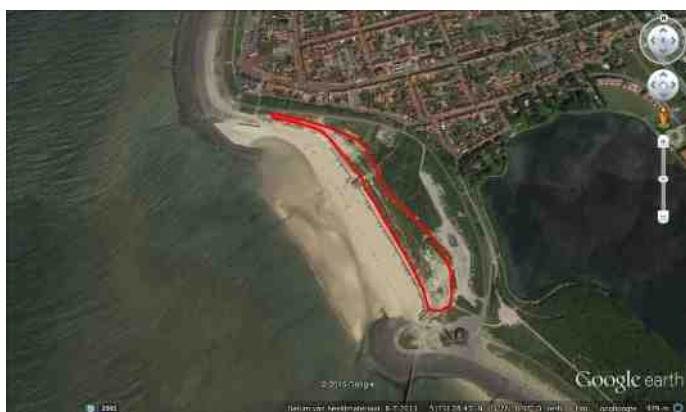
Half juli werd Erika tweemaal bezocht op dagen dat het prima vlinderweer was (tabel 2). Er werden geen Heivlinders aangetroffen. Blijkbaar vlogen ze nog niet. Na terugkomst van vakantie werden op 5 augustus 12 exemplaren geteld op Erika. Ook op 11, 17 en 23 augustus werden rond de tien exemplaren aangetroffen. De laatste waarneming betreft 2 exemplaren op 3 september. Een analyse van al mijn waarnemingen van Heivlinders in en rond Westkapelle laat zien dat de beste kans om een Heivlinder te zien de periode van week 30 t/m 34 is (figuur 1). Dat is van eind juli tot eind augustus.

jaar	aantal
2006	5
2007	1
2008	9
2009	24
2010	11
2011	geen telling
2012	16
2013	14
2014	8

Tabel 1. Maximum aantal Heivlinders in de periode 2006-2014.

datum	aantal
14-7-2013	0
16-7-2013	0
5-8-2013	12
11-8-2013	11
17-8-2013	8
23-8-2013	14
3-9-2013	2

Tabel 2. Aantal Heivlinders per telling in 2013.

Luchtfoto van het badstrand van Westkapelle (google maps). In rood gemarkeerd het leefgebied van de Heivlinder.

Verspreiding rond Westkapelle

Om uit te vinden of de populatie beperkt is tot Erika is in 2013 is ook naar de Heivlinder gezocht in de omgeving van Westkapelle. De soort blijkt ook voor te komen bovenop de duintoppen en op de Zeedijk van Westkapelle. Dat leverde de volgende waarnemingen op: 5-8-2013. Zeedijk Westkapelle (c. 5km): 10 exemplaren. 12-8-2013. Duintop van Westkapelle tot aan Zoutelande (c. 6 km): 8 exemplaren. 27-8-2013. Zeedijk Westkapelle: 2 exemplaren. Het voorkomen van de Heivlinder is dus niet beperkt tot Erika maar deze wordt ook aangetroffen boven op de Zeedijk van Westka-

Blauwe zeedistel en zandpad in primaire duin. Foto: Floor Arts

pelle en bovenop het duin tussen Westkapelle en Zoutelande. Het habitat waar de soort daar wordt aangetroffen is een 1-3 meter breed schelpenpad. De vlinders werden aangetroffen op het pad of op de Akkerdistels/Speerdistels langs het pad. De dichtheid op Erika is met 35 vlinders per km tien tot twintig maal zo hoog dan op de Zeedijk of duintop. Buiten de genoemde gebieden is de Heivlinder zeldzaam vanwege het ontbreken van geschikt habitat achter het primaire duin/zeedijk. Slechts eenmaal trof ik een zwervend exemplaar buiten de zone grenzend aan zee, dat was in mijn tuin in het dorp.

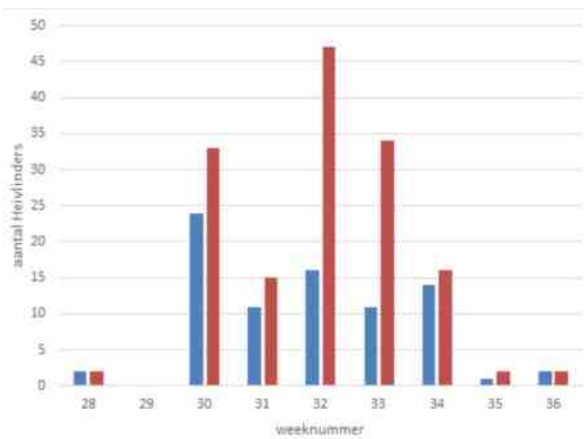
Discussie

In en rond Westkapelle komt een populatie Heivlinders voor. Het gaat vermoedelijk om enkele tientallen exemplaren. De hoogste dichtheden komen voor in het primaire duin bij het badstrand van Westkapelle (Erika). De vlinder wordt daar aangetroffen op bloeiende Blauwe zeedistels en op onbegroeide paadjes en open plekken in het Helmgras. De kale grond in combinatie met de Blauwe zeedistels lijkt hier een voorwaarde voor het voorkomen van de Heivlinder. In andere habitats werd de soort niet aangetroffen. Opmerkelijk is dat de waardplant (Buntgras) ontbreekt in het duin bij Erika. Waarschijnlijk gebruikt de Heivlinder op Erika een andere grassoort als waardplant.

In noordoostelijke richting van Westkapelle werden Heivlinders aangetroffen op het schelpenpad dat bovenop de Zeedijk ligt en dat doorloopt tot aan Domburg. Ook in zuidoostelijke richting werden Heivlinders aangetroffen op het schelpenpad dat hier bovenop het duin ligt en dat doorloopt tot aan Zoutelande. De dichtheden op de schelpenpaden zijn veel lager, vermoedelijk heeft dat te maken met de veel lagere dichtheid van nectarplanten. Langs de

Heivlinder op Akkerdistel. Zeedijk Westkapelle
Foto: Floor Arts

Figuur 1. Maximum aantal (blauw) en totaal aantal (rood) waargenomen Heivlinders

Heivlinder

Foto: Floor Arts

schelpenpaden komen zeer verspreid in lage dichtheden Akkerdistels en Speerdistels voor, geen Blauwe zeedistels. Op de Zeedijk van Westkapelle werden Heivlinders aangetroffen op en nabij deze distels. De schelpenpaden vormen een prima verbindingzone

voor de populatie van Westkapelle met de populatie in de Manteling van Walcheren/Oranjezon en de populatie in de duinen van Valkenisse/Dishoek.

Beheer

De populatie Heivlinders bij Westkapelle is een kwetsbare populatie. De grootse aantallen komen voor op één plek (Erika), het is een smalle strook duin waar massaal Blauwe zeedistels tot bloei komen. Het terrein is in eigendom bij het waterschap. Het primaire duin is niet vrij toegankelijk maar dankzij een "illegaal" pad aan de zeezijde blijft het duin daar open en groeit het niet helemaal dicht. Voor de Heivlinder en Blauwe zeedistel is het belangrijk dat het duin daar jaarlijks overstuift en niet wordt vastgelegd.

Tot nu toe gaat dat goed maar met enig beheer zouden er meer open plekken gecreëerd kunnen worden.

Door de schelpenpaden boven op de Zeedijk van Westkapelle en boven op het duin tussen Westkapelle en Zoutelande ontstaat daar een leefgebied voor de Heivlinder. De paden zijn in beheer bij de gemeente. Ten behoeve van de recreatie worden de distels langs de paden gemaaid. Dat is jammer want juist de hoeveelheid nectarplanten lijkt daar een beprekende factor.

Groenrijk vlinderplantenweek

Jan van Belzen

Door familieomstandigheden ben ik wat minder actief met het vlindergebeuren. Maar de vraag van Hannie, om bij Groenrijk Middelburg wat uitleg te geven over de vlinders tijdens de Vlinderbloemenweek van 27 juni t/m 5 juli 2015, leek mij wel een leuk idee. Dus mail verstuurd en na enkele dagen kreeg ik een berichtje van Hannie dat ik contact op kon nemen met Groenrijk, verder was er waarschijnlijk niet veel animo van onze club. Van Groenrijk uit wilde men een tuinkast met vlinders, dus snel wat poppen besteld bij de Vlinderstichting, en binnen enkele dagen had ik ± 20 poppen van het Groot koolwitje, maar dat was meer dan een week te vroeg en de poppen stonden op uitkomen.

Gelukkig had mijn kleindochter een vlinderproject op school en in overleg met de juf hebben we de gymzaal omgebouwd tot leslokaal, en zo heb ik aan 88 kinderen van groep 1 en 2 een uur uitleg gegeven over het ontstaan en het leven van de vlinders. Daarna hebben we 30 nachtvlinders losgelaten op het schoolplein, dat was een grote happening.

Intussen weer poppen besteld bij de Vlinderstichting, maar dat werden er maar 5 stuks in verband met meerdere aanvragen uit het land.

Vrijdag 26 juni heb ik de vlinderplaats ingericht met vlaggen en de tuinkast volgeplakt met grote posters, ook mijn nachtvlinderval neergezet, de uitgekomen koolwitjes in de tuinkast losgelaten en een vlinderstruik in de kast gezet.

Zaterdagmorgen, ondanks de visserijdag, om half elf naar Groenrijk vertrokken.

Bij aankomst was het eerste wat opviel de open deur van de tuinkast, van de twaalf vlinders was er nog één over. Verder die dag veel interesse en ook vele vragen.

Er was zelfs een mevrouw die mijn nachtvlinderval wilde kopen, die heb ik het adres van Anton B maar gegeven. Een buurvrouw van Cornellie Jol wist precies waarvoor de bak diende en een bekende van Lucien Calle had zelfs een foto van de zeldzame Gestreepte pijlstaart *Hyles livornica* (Lucien meldde hem op waarneming.nl). Er was ook een mevrouw die dacht een Sint-jansvlinder te hebben gefotografeerd, maar het bleek een Sint-jacobsvlinder te zijn.

Maar de topper op de telefoons was

toch wel de Kolibriefvlinder, velen vonden het maar vreemd: een overdag vliegende nachtvlinder.

Nadat ik mijn 25 posters had uitgedeeld aan kinderen en mensen met vlinderbloemen ben ik om 15 uur weer richting Arnhem vertrokken.

Verder in de week ben ik elke dag één tot twee uur aanwezig geweest, maar het was wat te warm.

Zaterdag 4 juli ben ik van twaalf tot vier uur aanwezig geweest, weer veel vragen en leuke reacties met vragen over uitleg voor de buurt vereniging of op school.

Nadat ik de laatste posters en kleine folders, ± 50 st van de Vlinderstichting, had uit gedeeld, heb ik alles opgeruimd en tijdens het opruimen kwamen Anton en Ria ook nog even langs.

Over het algemeen was het een leuke maar warme week. Dit is wel voor herhaling vatbaar.

Bij een volgende keer moeten we wel proberen wat meer foldermateriaal van de vereniging te hebben en ook wat tuintelformulieren.

Groot koolwitje

Foto: Henny Waanders

Oostelijke vos in Zeeland

Jan Goedbloed

Totaal onverwacht kreeg Nederland in de zomer van 2014 te maken met een invasie van de tot nu toe niet eerder waargenomen Oostelijke vos *Nymphalis xanthomelas*. Vanaf eind juni 2014 werden er via waarneming.nl Grote vossen *Nymphalis polychloros* gemeld van de zomergeneratie. Dat zijn de dieren die uit de pop komen, zich enige tijd vol drinken en vervolgens al snel in winterslaap gaan om zich in het komende voorjaar voort te planten. Sommige van die waarnemingen waren vergezeld van een foto. Een (zeer) deskundige admin van waarneming.nl, tevens medewerker van de Vlinderstichting, viel het op dat de vossen op sommige foto's er anders uitzagen. Hij determineerde ze als Oostelijke vossen. Dit was al behoorlijk spectaculair omdat deze soort nog nooit eerder in Nederland was gevonden. Maar daar bleef het niet bij, het werd een echte invasie. In totaal zijn er in 79 uurhokken (5x5 km) Oostelijke vossen waargenomen, de eerste op 10 juli, de laatste op 26 oktober. In Zeeland werden 4 exemplaren gemeld, waarvan er 2 gedocumenteerd waren met foto's: op 14 juli fotografeerden Marcel & Silvia Wilke er één in hun tuin in Zanddijk (Veere), en op 18 juli zag ik er zelf één in mijn tuin in Dishoek. De foto was net goed genoeg om de soort vast te stellen, maar echt te slecht voor een kwaliteitsblad als de Zeeuwse Prikkebeen. Ik had toch al wel geluk dat ik de vlinder te zien kreeg. Wij verhuuren namelijk een deel van ons huis als zomerwoning en die vrijdag waren er nieuwe gasten gekomen.

Oostelijke vos

Foto: Arjen van Gilst

Zij hadden een klacht over de zomerwoning, die niet terecht was, maar vanwege die klacht stond ik met hen te praten in het deel van onze tuin dat bij de zomerwoning hoort, en waar ik 's zomers dus zelden kom. Een knaloranje vos fladderde langs en ging in de pruimenboom zitten. Ik zei zoiets als: "Sorry, dit moet ik even zien.", zakte op één knie, keek even door de verrekijker (die heb ik altijd om, ik denk dat ik daarmee

Oostelijke vos

Foto: Arjen van Gilst

geboren ben) en kon net één foto maken met mijn zakcameraatje voor de vlinder verder vloog, de tuin uit. De camera had helaas scherp gesteld op de tak voor de vlinder, maar op het beeld was nog net te zien dat één middenpoot duidelijk geel was. Zo bleek de onterechte klacht toch nog ergens goed voor.

Al tijdens de landelijke invasie rees natuurlijk de vraag of de soort misschien toch al eerder in Nederland was aangekomen, maar aangezien voor een Grote vos. Bestudering van foto's uit eerdere jaren leverde inderdaad één foto op van een Oostelijke vos uit 2012 bij Enschede.

De Oostelijke vos is een Aziatische soort, voorkomend tot in China en Japan. In Europa kwam de soort tot 2000 voor in Rusland en Oost-Polen. De Nieuwe Vlinderdids van Tolman en Lewington (1997) meldt dat invasies tot in Zuid-Scandinavië voorkwamen, waarbij tijdelijke populaties ontstonden, maar geen blijvende vestiging plaatsvond. De soort werd steeds zeldzamer in het Europese deel van het verspreidingsgebied. Maar een paar jaar geleden veranderde dat patroon, de Oostelijke vos werd duidelijk talrijker in Rusland en rukte daarna naar het westen op via Finland, Zweden en Noorwegen. Blijkbaar verging het de Oostelijke vos daar erg goed, en gunstige weersomstandigheden veroorzaakten de invasie bij ons.

Oostelijke vossen lijken niet alleen erg op Grote vossen, ze doen ook vrijwel hetzelfde. Ze hebben dezelfde waardbomen, vooral iepen en wilgen, en ze overwinteren ook als vlinder om zich in het voorjaar voort te planten. Daarom waren de verwachtingen voor het voorjaar van 2015 hooggespannen. En de vossen bleken goed te hebben overwinterd, er waren waarnemingen in 64 uurhokken. Ook in Zeeland werden er enkele gemeld, maar slechts één met zekerheid waargenomen: Arjen van Gilst fotografeerde er één op 27 maart bij Klein-Valkenisse (Biggekerke, Walcheren) en hij zette de vlinder ook fraai op de video.

Nu is de vraag of de Oostelijke vos zich in Nederland heeft voortgeplant. Op het moment van schrijven (1 augustus) zijn er nog geen waarnemingen gedaan, maar ook Grote vossen zijn nog niet gemeld.

In het veld blijkt het vaak moeilijk te zijn om vast te stellen tot welke soort een waargenomen vlinder behoort. Probeer dan ook altijd een foto te maken, en dan liefst niet alleen in opengeklapte houding, maar

Links Oostelijke vos (Foto: Arjen van Gilst)

Rechts Grote vos (Foto: Jan Goedbloed)

	Oostelijke vos	Grote vos	
Onderzijde:			
pootkleur	geelbruin	donker tot zwart	altijd
wit vlekje midden	stip	haakje	meestal
Bovenzijde, voorvleugel:			
basiskleur	dieper oranje	lichter oranje	altijd
2 stippen bij basis	raken elkaar niet	raken elkaar wel	meestal
4 vlekken in middenveld	meer vierkant	meer rond	meestal
donkere buitenrand	blijft even breed	versmalt	altijd
voorrand voorvleugel:			
lichte vlekken	verschillend van kleur	gelijk van kleur	meestal
Bovenzijde, achtervleugel:			
zwarte rand	breder	smal	altijd
zwarte rand	vaag afgetekend	scherp afgetekend	altijd
lichte zigzag langs zwarte rand	afwezig	aanwezig	meestal

De Oostelijke vos lijkt bijzonder veel op de Grote vos. Daarom worden hierboven beide vossen vergeleken.

ook in dichte houding. In het laatste geval zijn namelijk de poten te zien, die bij Oostelijke vos lichtgekleurd tot geel zijn. In het Engels heet de soort Scarce Tortoiseshell, oftewel 'zeldzame vos', maar wordt ook Yellow-legged Tortoiseshell genoemd, oftewel 'geelpootvos'. Tortoiseshell betekent letterlijk 'schild van de schildpad' en verwijst naar kleur en tekening die wat wegheeft van gepolijst schildpadschild dat vroeger werd gebruikt als versiering.

Maar ook met foto's kan de determinatie nog moeilijk zijn, soms zelfs onmogelijk, zeker als de vlinder oud en gesleten is. Langsvliegende 'grote vossen' zijn natuurlijk zowiezo niet met zekerheid op soort te brengen.

Ondanks dat beide vossen erg op elkaar lijken en dezelfde levenswijze hebben, zijn het toch echt verschillende soorten. Dat wordt duidelijk geïllustreerd door de rupsen.

In het kader van ons project 'Op de bres voor de Zeeuwse zes' bestudeer ik de Grote vos, waarvan al jaren een kleine populatie aanwezig is in de zuidwestelijke binnenduinstrand van Walcheren. Tot nu toe kon ik veilig aannemen dat alle 'grote vossen' ook daadwerkelijk Grote vossen waren, maar die tijd is nu voorbij.

Het is er dus voor mij niet makkelijker op geworden, en bovendien had de Grote vos dit jaar ook nog eens een slecht voorjaar.

Aan de andere kant mag ik me vanaf 2014 niet in één, maar in twee onnavolgbare en mede daardoor interessante soorten verdiepen.

Rupsen, boven Grote vos, onder Oostelijke vos.

Prachtpurperuiltje: een bijzondere vangst.

Piet Jopse

Vrijdagmorgen 5 juni ging ik weer met goede moed naar de vaste plaats waar de val staat, om te kijken wat er weer in zou zitten. Die vaste plaats is Den Inkel waar Henk Wagenaar en ik op het terrein van Jo Koeman al zo'n 7 à 8 jaar de val neerzetten. Het is een prima locatie, rondom met bomen en struiken afgeschermd. Het terrein was voorheen militair gebied met 4 grote opslagtanks met kerosine voor vliegbasis Woensdrecht, dit was i.v.m. de koude oorlog. Jaren geleden zijn deze tanks verwijderd en heeft Koeman dat terrein gekocht. Nu doet hij nog een beetje in- en verkoop van heesters, struiken en bomen, terwijl hij ook nog het beroep van imker uitoefent. De temperatuur was die nacht goed geweest, 14 à 15 graden, dus de verwachting was goed. Toen ik de val opende viel me meteen een geel met paars vlindertje op. Ik had zo iets dan ook nog nooit gezien, maar dat zoeken we dan maar op, maar het was nergens te vinden. Dan de val maar verder leeg halen en alles bij elkaar had ik 19 soorten macro's en 10 soorten micro's, waarvan ook weer 4 nieuwe soorten, in totaal 42 vlinders. De teller staat nu op 301 soorten macro's en 224 soorten micro's en dat op 1 locatie. Thuis ge-

Prachtpurperuiltje

Foto: Henk Wagenaar

zo iets dan in Zeeland plaats vindt, super is dat. Daarna de Vlinderstichting op de hoogte gesteld en Kars Veling was ook zeer enthousiast hierover. Henk Wagenaar heeft nog een aantal foto's gemaakt, want ook hij hoort er bij. Henk en ik zijn één team die met dit werk begonnen zijn en nog doen, maar door de ziekte van Henk kan hij zich er nu niet mee bemoeien. Maar hopelijk komt daar wel weer verandering in en kan hij zich ook weer voor z'n hobby in gaan zetten, maar het zal de nodige tijd vergen, en dus heb ik hem hier ook bij betrokken om te laten merken dat we hem niet vergeten zijn.

Dit was mijn verslagje over deze mooie nieuwe vlinder het Prachtpurperuiltje.

Ter aanvulling (door redactie), overgenomen uit een nieuwsbericht van de Vlinderstichting dd 9 juni 2015: In de bijgewerkte nachtvlindergids die begin dit jaar uitkwam staat hij al wel, maar nog niet met een illustratie. Het prachtpurperuiltje (*Eublemma purpurina*) was al wel bekend uit België en de soort is aan een opmars bezig. Ook in het zuiden van Engeland wordt deze vlinder de laatste tien jaar regelmatig gezien. Het is een soort uit Midden- en Zuid-Europa, maar dankzij de verandering van het klimaat breidt hij zijn areaal naar het noorden uit. In 2014 is hij gevonden in Antwerpen en nu, een jaar later dus, een klein stukje noordelijker in het Nederlandse Kruijningen (Zeeland). De soort heeft distels (*Cirsium spec.*) als waardplant en daaraan is geen gebrek, dus mogelijk dat hij zich hier kan vestigen. De tijd zal het leren.

Prachtpurperuiltje

Foto: Henk Wagenaar

komen nog wat andere boeken er op nageslagen, maar nergens te vinden. Dan maar op waarneming.nl plaatsen onder onbekende soort, zo gezegd zo gedaan. Mijn idee was dat het wel een micro kon zijn omdat het vlindertje een beetje op het geslacht *Evergestis* = Valkmotten leek, maar dat was fout gegokt. Na zo'n 2 uur kreeg ik al een mail van Jack Windig van waarneming met het antwoord dat dit een Prachtpurperuiltje *Eublemma purpurina* was en waarschijnlijk een nieuwe soort voor Nederland, maar dat zou hij nog even nakijken. Na een poosje kreeg ik de bevestiging dat het een nieuwe soort was voor Nederland, dus mijn dag kon niet meer stuk, en dat

Indien onbestelbaar:

Donkerstraat 42
4463 VW Goes

Activiteitenprogramma

29 augustus: Op zoek naar Bruin blauwtjes op binnendijken of natuurontwikkelingsgebieden o.l.v. André Hannewijk (06-52525652). Verzamelen om 13:30 uur bij kantoor Natuurmonumenten Zwaaksedijk 5, Kwadendamme, van waaruit we vertrekken naar de dijken en een ingericht natuurgebied.

2 september: Highlights van de Zeeuwse nachtvliners door Anton Baaijens en de Mystery quiz door Henny Waanders
De avond begint om 19:45 uur met een korte vergadering.
Locatie: Kaasboerderij Schellach, Prooijenseweg 26, 4332 RD Middelburg.

11 september: Nationale Nachtvliedernacht
Vrijdag 22:00 - 24:00 uur, voor meer informatie zie:
<http://www.nachtvliedernacht.nl/index.php?id=162>

18 november: Presentatie Libellen en vlinders uit het topjaar 2014 door Peter Geene.
De avond begint om 19:45 uur met een korte vergadering.
Locatie: Hollandse Hoeve, Mec de Bevelanden, Katendijksewijk 23 te Goes.

